

Nemzetben gondolkodni

A Nemzeti Művelődési Intézet szakmai munkájának 2012-ben kezdődő időszakát kívánom bemutatni, emlékezve és emlékeztetve az arra az időre érvényes kormányzati elvárásokra és bennünket vezérlő Beke-Páli gondolatokra.

Kiemelném, hogy az eltérő adottságú korábbi megyei intézmények kormányrendelettel való országos szervezetbe való integrálása igen heterogén társaságot hozott létre létszámában, gondolkodásában, szemléletében és felkészültségében egyaránt.

Első lépésként elkezdtük értelmezni a nemzet fogalmából adódó feladatainkat és tanakodtunk, hogy a Nemzeti Művelődési Intézet címének megfelelő tevékenységet hogyan lehetne kialakítani, milyen elvárások fogalmazódnak meg vele szemben. Bizony voltak vitáink a stratégiai tervek kialakításánál az eltérő nézőpontok és vélemények következtében.

Nekem talán könnyebb helyzetem volt, hiszen itt Lakiteleken a 70-esévek elejétől az Irodalombarátok Klubja – ennek vezetője Lezsák Sándor volt – összejövetelein többször tartott előadást Czine Mihály irodalomtörténész a két világháború közötti időszak népi írói mozgalom kiváló alkotóinak életpályáiról. Itt hallottam először Veress Péter írónak a népben, nemzetben való gondolkodás iránti követelményével, és ez jó kiindulópontot adott a feladatok értelmezéséhez.

Ezt a gondolatot, mint elvárást igyekeztem integrálni a Nemzeti Művelődési Intézet tevékenységébe. Meggyőződésem volt – most is az egyébként, – hogy a Nemzeti Művelődési Intézetnek a magyar nemzet a kultúráját kell támogatni, mert ezt nem csinálja meg helyettünk más ország. Elismerve más nemzetek népeinek és jeles alkotóinak munkásságát, de tapasztalatból tudva, hogy a többi ország, mint pl. az olaszok, németek sajátjukkal ezt teszik. Állami fenntartású országos hatókörű intézményként saját nemzeti kultúránkért tartozunk felelősséggel, így a Nemzeti Művelődési Intézet feladatkörében a magyar és a nemzethez tartozók, magukat nemzethez vallók kultúráját kell őrizni, elsajátításukat, megélésüket segíteni. E tekintetben akár a magas kulturális értékek, művészetek, akár a közkultúra közvetítésében elég sok tennivalónk van.

A szervezetfejlesztésről minden kiskönyv azt a sorrendet állítja fel, hogy mindenekelőtt meg kell fogalmazni egy küldetéstudatot, amire létrejön az adott intézmény. Ez egy látomás tulajdonképpen arról, hogy milyenek akarunk mi lenni. Az értékrendek kialakításánál ki kell jelölnünk, hogy a kitűzött célokat milyen értékek és sarokkövek mentén, illetve milyen mezsgyék

határain belül valósítjuk meg. Kellenek rövid- és hosszútávú célok, amik elérhető és megvalósítható tevékenységeket tartalmaznak, valamint jó a módszereket és eszközrendszert, melyek a célok megvalósításához szükségesek. Az első években sok – sok megbeszélés témája volt, hogyan tudunk stratégiai céljaink megvalósításában, a nemzeti kultúra közvetítésében, a sokféle kisközösségek, a települések, településrészek működésének segítésében részt venni

Színes a paletta, sok-sok lehetőség áll rendelkezésünkre, hisz a kultúrafelfogásban is elég sokfajta nézet uralkodik, leegyszerűsítő és tág meghatározás egyaránt. Kérdés volt, hogy ebből a Nemzeti Művelődési Intézet milyen szerepet tud a rendelkezésére álló erőforrásaiból hatékonyan felvállalni, hiszen neki az alkotói, a közvetítők és a befogadói tevékenységet egyaránt támogatnia kell, melybe a tudományok, a művészetek sokfélesége és a hétköznapi kultúrája is beletartozik. A zene területéről példát hozva Kodály és Bartók hangverseny szerzeményei és a népdalok, népzenei művek egyaránt fontosnak kell, hogy legyenek, de ehhez meg kell találnunk a megfelelő közvetítő eljárásokat. E művészeti ágban maradván tudjuk azt, hogy a zene által – és ez az összes művészeti ágra és közösségi tevékenységre vonatkozik – jobb emberré válhatunk.

Ehhez kapcsolódva volt egy olyan gondolat még a kezdet kezdetén, hogy ismét kellene készíteni egy kutatást, mint amilyen az 1980-as évek elején a kecskeméti Kodály Iskola tanulói és egy kontroll csoport körében volt. Ez megállapította, hogy azok az emberek, akik zenét tanulnak, más, jobb emberré, jobb orvosná, közgazdásszá, mezőgazdásszá, és nem zenésszé, hanem hatékonyabb munkaerővé és gazdagabb személyiséggé váltak. Gondoltunk, hogy meg kellene csinálni, és dokumentálni, hogy reprezentálva legyen a kultúra haszna azon emberek számára is, akik esetleg ezt a közösségi művelődési tevékenységet nem, vagy nem ugyanennyire tartják fontosnak. Országos hatókörű módszertani intézményként ilyen feladatunk is van.

Ha már a tervekről beszélünk volt olyan elképzelésünk is, hogy kultúránk gyökereit keresve kelet felé nyissunk. Mi magyarok keletről jöttünk, bizonyos jegyekben keletiek is maradtunk. Példának idézve Karácsony Sándor ide vonatkozó gondolatait – lásd a vendéglátásból eredő viselkedésünk: a vendéget nem a pénzéért fogadjuk, hanem barátként, családtagként kezeljük és úgy tukmáljuk rá magunkat és ételeinket, italainkat ezek jó és rossz hozadékával, szándékával egyetemben. Megértendő, mi itt vagyunk Európa közepén, hidat alkothatunk kelet és nyugat között is, alkalmasak is vagyunk erre. A mi kultúránk se kisebb, se kevesebb – volt amikor ők is tanultak tőlünk – csak másabb, mint a nyugaté.

Emlékezzünk rá, hogy 2010-es évek elején még más, rosszabb állapotban volt az ország. A foglalkoztatási ráta akkor 40-50% körül mozgott, ez napjainkban 64-65%. Az akkori kormányprogram 1 millió munkahely megteremtését hirdette meg. Társadalmi felelősségvállalásunkból adódóan

olyan kulturális tartalmakat kellett felvállalnunk és közvetítenünk, ami a hátrányos helyzetben lévők munkavégzéshez szükséges képességeinek fejlesztését szolgálta. Fontos feladatnak tűztük ki a helyi identitás erősítését, hogy a kultúra abból a megközelítésből is szóljon az emberekhez, hogy ott, helyben tudjanak tájékozódni, hogy a helyi társadalomban, közösségekben, társadalmi mozgásokban, természeti környezethez tartozó feladatokban részt tudjanak venni, ott boldoguljanak. Helyesen pozícionálják magukat, ne legyenek felesleges vagy teljesíthetetlen vágyaik, hanem magukat is el tudják helyezni abban a társadalmi közegben és lehetőleg boldogan, elégedetten tudjanak ott élni. Közösségfejlesztő munkánk ezt kívánta szolgálni.

A bázisalapú tervezés helyett az intézet a feladatfinanszírozási rendszert vezette be. Ez se volt egyszerű, pontos célmeghatározást, folyamatszabályozást és mérési, értékelési követelményeket vártunk el a munkatársaktól. Korábbi oktatói tapasztalataimból tudtam, hogy sokszor a célok pontos megfogalmazása se volt elvárás a szakmai gyakorlatban. Miért is csináljuk ezt a rendezvényt – fesztivált, stb. – volt a kérdés, s ezen sokan meghökkentek, majd jött a válasz – mert minden évben szoktuk, mert a polgármester elvárja... A feladatfinanszírozási rendszerbe viszont csak olyan program kerülhetett bele amelyik a stratégiához igazodó célokat szolgálta, ahhoz igazodó módszert alkalmazott, szükséges forrásokat, mérhető kimenet pon-

tokat és ezáltal értékelhető eredményeket tartalmazott. A mérhetőség nagyon fontossá vált számunkra. Minisztériumi intézményként vezetőjeként, a szakma jövője szempontjából is fontosnak gondoltam tevékenységünk szabályozottságának és mérhetőségének kérdését.

Gondoljuk végig, amikor az államtitkár úr költségvetési tárgyalásra megy, akkor neki bizony nem csak a bölcsészek okosságával kell tudni érvelni, hanem a közigazgatás forrintérzékenységére is hatni. Kellenek adatok: x millió látogató, x millió bevétel, vagy olyan minőségű kulturális értékváltozás, ami esetlegesen most még csak hatásként érzékelhető, de hosszabb távon már mérhetővé válik, hogy a mi munkánk más szakma számára is értékelhető, befogadható legyen. Ez a szakmánk szempontjából hosszabb távon elérendő cél, tudva azt is hogy minden egyes tevékenységünk nem mérhető fizikai mérőegységben, nem számszerűsíthető, de hatásában pozitív változásokat mindenféleképpen létre kell hoznia, így eredményesnek, hatékonynak kell lennie.

A minisztériumi háttérintézmény-szerepből adódóan arra törekedtünk, hogy olyan adatokat szolgáltatassunk az irányító szerveknek, amik tényleges információt nyújtanak, amelyekkel a szakmai fontosságunkat, szerepünket, nélkülözhetetlenségünket tudjuk bizonyítani. Lehet, hogy ez csak hosszabb távon mutatható ki, de a jobb, a boldogabb, elégedettebb élet érdekében tudunk valamit tenni az egyéni életsorsok és a közösségek működése során. Még megyei intézményként Bács-megyében komoly egészségfejlesztő programokat generáltunk. Statisztikák szerint rövidebb az életünk, mint ahogy az egyébként várható lenne. Helytelen életviteli és táplálkozási szokások, fizikai és lelki problémák és a mindennapok okozta stressz mind közrejátszik ebben. Az em-

ber nem ezekkel a hátrányokkal születik. lelki és kulturális problémákból adódó élethelyzetekbe kerül, melyek következtében alakulnak ki ezek a magatartásformák és ezeken a közművelődés, a közösségi művelődés tud segíteni.

Fontos feladatunknak tartottunk a településről való elvándorlás csökkentését, tehát azt, hogy olyan ügyekben tudjon a Nemzeti Művelődési Intézet beavatkozni, ami a legkisebb faluban is élő embereknek is valamifajta hasznossággal szolgál. Ennek egyik eleme volt az érékfeltárás.

Országos módszertani központnak feladata továbbá, hogy modellértékű rendszereket, eljárásokat alakítsunk ki. Szakmai hitelességünket az igazolja, ha bizonyítani tudjuk, hogy ugyanazon célokért, ugyanazon eljárások alkalmazásával nagy valószínűséggel, ugyanaz az eredményt érjük el kistéleplésen, városban, városrészen, megyeszékhelyen vagy bárhol. Ki kell dolgoznunk, majd kipróbálni, és alkalmazni ezeket a szakmai eljárási szabályokat, különösen a változó körülmények adta kihívásokra.

Visszagondolva az eltelt tíz év első éveire, iszonyatos sok munkát fel kellett vállalnunk. Sok minden, előre nem látható körülmény megterhelte ezt az alakuló, építkező szervezetet. Borzasztóan nagy feladatot és terhet helyezett akár a megyei hálózatra, akár az országos központra és a bennük tevékenykedő kollégákra ezen folyamatok végig vitele és megvalósítása. Egyik ilyen korábban nem tervezett, de kapott lehetőség volt a kulturális közmunka program, aminek keretében olyan ügyeket vállaltunk fel és olyan eredményeket tudtunk elérni, amelyek hatására a magyar-

országi települések többségében jelen voltunk, valamint a lakosság életében hasznos dolgokat tudtunk elindítani, hátrányos helyzetű embereknek, fiatal, diplomás hölgyeknek, agrár végzettségűeknek értelmes munkát adtunk abban az időben. Településeken, több ezek közösségben ezáltal indultak el fejlesztési folyamatok.

Szervezetünk a stabilizálási törekvések mellett az új problémák megjelenése következtetésben képes volt a változásokra is. Ilyen volt például a szakmai központok létrehozásának beintegrálása a központi egységbe, a működésük feltételeit megteremteni, melyhez tucatnyi belső dokumentumot, szabályzatot kellett szerkeszteni, vagy az eszközparkok, köztük is az irodák, gépjárművek hatékony működtetését megoldani.

Voltak személyi változások is, több jó szakemberünk települési munkát vállalt. Kezdetben azt gondoltuk, hogy ez veszteség, de tudjuk, hogy a teremtéstörténet is így fejeződik be: szaporodjatok, sokasodjatok. Így aztán ők is szövetségeseinkké váltak az idő során s reményeim szerint az intézetben szerzett tapasztalatokat munkájuk során tudják hasznosítani.

Az értékrenddel kapcsolatban nagyon fontosnak tartottam abban az időszakban és tartom napjainkban is, hogy ugyanaz az értékrend működjön a szervezeten belül is, mint aminek közvetítésére vállalkozunk. A közösségfejlesztő a saját személyiségével dolgozik, azt használja munkája során, ez jelenti hitelességét. Lényeges, hogy ugyanazt az értékrendet tapasztalja meg szervezeten belül és azt is tudja közvetíteni.

POLYÁK ALBERT népművelő, közösségfejlesztő, a Nemzeti Művelődési Intézet egykori szakmai, majd megbízott főigazgatója. Címzetes főiskolai tanár, jelenleg nyugdíjas, földműveléssel, szőlőtermesztéssel foglalkozik. Szakmai kitüntetései: Kiváló Népművelő, Wlassics Gyula-díj, Bessenyei György-díj, MIOSZ Ezüstgyűrű-díj.